

Lénárd Judit
Bernáth Magdolna
Patonainé Kökényesi Katalin

Sokszínű
Magyar nyelv
munkafüzet **5**

Mozaik Kiadó – Szeged, 2013

1. Olvassátok el a következő szöveget, és válaszoljatok a kérdésekre!

Május 35.

Nos tehát, ott sétáltak az utcán, és a bácsi éppen ezt mondta:

– Mi lelt, öcskös?

Ekkor valaki megrántotta a kabátját. Mindketten hátrafordultak, hát – uramfia!

– nagy fekete ló állt előttük, és udvariasan ezt kérdezte:

– Kérem, nincs önnél véletlenül egy darab cukor?

Konrád és a bácsi a fejét rázta.

– Bocsánatot kérek az alkalmatlankodásért – mondta a nagy fekete ló, megemelte szalmakalapját, és menni készült.

Ringelhuth bácsi a zsebébe nyúlt, és megkérdezte:

– Megkínálhatom cigarettával?

– Köszönöm, nem kérek – mondta a ló szomorúan –, nem dohányzom.

Szertartásosan meghajolt, elkocogott az Albert tér irányába, megállt egy csemegebolt előtt, és kilógatta a nyelvét.

(Erich Kästner – Fordította: Fenyő László)

a) Milyen történetet sejtünk e mögött a cím mögött? A szöveg melyik része igazolja ezt?

.....
.....
.....

b) Nevezzétek meg a szöveg alapján a kommunikációs folyamat tényezőit!

csatorna
.....

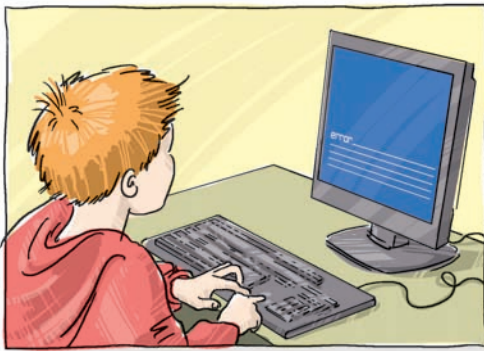
adó
.....

üzenet
.....

vevő
.....

kód
.....

2. a) Mi okozza a kommunikációs zavart a következő helyzetekben? Írjátok a rajzok alá!

.....

b) Írjátok párbeszédet az előbbi helyzetek egyikéhez! Párban dolgozzatok!

.....

3. Határozd meg a kommunikációs folyamat tényezőit! Töltsd ki a táblázat fejlécét!

anya	te	iskolai felelet	a nyelv	telefon
rendőr	apa	kötelező haladás	karjelzés	levegő
újságíró	te	vélemény: a környezet- védelemről	a nyelv	újság
meteorológus	tévénéző	esős idő várható	„ikonok”	tévé

1. Induljatok el vásárolni, és rakjátok tele a kosarakat! Az egyikbe olyan áruk kerüljenek, amelyek neve *j*-t tartalmaz, a másikba pedig olyanok, amelyeknek a nevében *ly* található!

.....

.....

.....

.....

2. Találj ki egy rövid, humoros történetet, amelyben a következő szavak is szerepelnek! A szavak sorrendjét megváltoztathatod, és tehetsz hozzájuk toldalékot is.

gereblye

mosolyog

tejbegríz

sóhajtozik

pocsolya

fáj

.....

.....

.....

.....

.....

3. a) Egészítsétek ki az alábbi szavakat *j*-vel vagy *ly*-nal, majd javítsátok a hibákat a helyesírási szótár segítségével!

moso.....og, papagá....., tara....., va.....on, sóha....., Gerge....., korcso.....a,
 ká.....ha, bó.....a, (széna)bog.....a, osztá....., zöre....., pocso.....a, zsiva.....,
 bé.....eg, kasté....., ibo.....a, roko.....a, zsinde....., apá....., dagá....., borbé.....,
 uszá....., hodá....., rosté....., skatu.....a, má.....va, vőfé....., nyoszo.....a

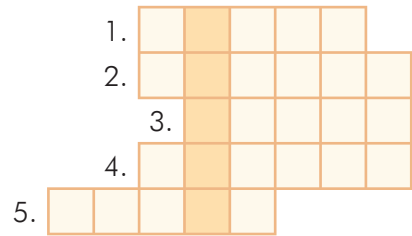
b) Amelyik szónak nem tudtátok a jelentését, azt keressétek meg a Magyar értelmező kéziszótárban!

4. Fejtsd meg a keresztrejtvényt! *j* vagy *ly*?

Meghatározások:

1. A tengervíz szintjének süllyedése.
2. Az előző évben.
3. Tompa, mély zaj.
4. Okos madár, az éjszakát kedveli.
5. Fekete tollú madár, kedveli a vetéseket.

Megfejtés:

5. a) Csoportokban dolgozva készítsétek ti is hasonló keresztrejtvényt!

1.						Z													
2.						S													
3.						I													
4.						N													
5.						D													
6.						E													
7.						L													
8.						Y													

Meghatározások:

1.
2.
3.
4.
5.
6.
7.
8.

b) Nézzetek utána, mi a zsinde!

31. Az egyszerű és az összetett szavak

1. Olvassátok el a versrészletet, majd válaszoljatok a kérdésekre!

Déli szellők, fújjatok csak,
játsszatok a hajamon.
Olvassz havat, melengető
márciusi szép napom.
Fagyos folyó megáradjon,
vessen bimbót minden ág.
Szébb a sofa gyenge szirma,
mint a szürke jégvirág.
(Szécsi Margit: Március)

- a) Hogyan mondanátok másképpen?

„vessen bimbót”:

- b) Keressetek a versben 2-2 példát egyszerű és összetett szavakra! Az előbbieket húzzátok alá, az utóbbiakat pedig karikázzátok be!

2. Mi az előtag? Melyik szó illik a megadott utótagok elé? Töltsétek ki a táblázatot!

Az előtag	Az utótagok	Az összetett szavak
ló	darázs, verseny, patkó	lódarázs, lóverseny, lópatkó
	villa, szer, jegy	
	fűtty, kalitka, eleség	
	kapitány, ostrom, védő	
	szerep, szalag, művészet	
	kör, hajó, szennyezés	
	labda, kabát, táska	
	vonal, ház, lépcső	
	hang, kar, tanár	
	tető, törés, hallgató	
	nyelv, csavar, föld	

3. a) Szólánc – Keressétek meg az összetett szavakat, majd írjátok is le őket!

l b a – t k – u t

.....

s z l – l b – t n

.....

c s i – s – n y v

.....

b) Készítsetek ti is hasonló szórejtvényeket!

.....

.....

.....

.....

4. a) Az alábbi igekötők közül melyek kapcsolhatók az egyes igékhez? Írjátok le az összetételeket a füzetekbe! Egy igekötőt több igéhez is kapcsolhattok!

át-, be-, bele-, el-, fel-, haz-, hozzá-, ide-, ki-, körül-, le-, meg-, neki-, oda-, össze-, rá-, túl-, vissza

vesz számol ad

b) Válasszatok a három ige közül egyet, majd versenyezzetek! Ki tudja egyetlen mondatba foglalni a legtöbb igekötős szót?

.....

.....

5. Írj az alábbi szavakhoz hasonló jelentésű összetett szavakat! Segítséget adtunk az összetett szavak utótagjait!

cserfes –beszédű; fukar –markú; lusta –alvó;

magas –meszelő; csibész –fogó; író –forgató

1. a) Mondjatok szóláshasonlatokat az alábbi képek és szavak segítségével!

bunda skatulya
dézsa makk

b) Melyik szóhoz nem tartozott kép? Írjatok vele szóláshasonlatot!

.....

2. Milyen állat neve illik a mondatok üresen hagyott helyére? Egészítsétek ki a szóláshasonlatokat, és magyarázzátok meg a jelentésüket!

Szemtelen, mint a piaci

Nyeli, mint a nokedlit.

Makacs, mint az

Belejött, mint az ugratásba.

Talpra esik, mint a

3. Fejezzétek be minél többféleképpen az alábbi szóláshasonlatokat!

Fekete, mint

Annyi, mint

Eltűnt, mint

1. Mely közmondásokra utalnak az alábbi képek? Döntéseketek indokoljátok!

Kicsi a bors, de erős.

Sok kicsi sokra megy.

A harag rossz tanácsadó.

Jóból is megárt a sok.

2. a) Melyik szó hiányzik az alábbi közmondásokból? Beszéljétek meg, melyik mit jelent!

A négy lába van, mégis megbotlik.

Éhes makkal álmodik.

Nem jó az a falra festeni.

Legjobb a tiszta lelkiismeret.

Lassú partot mos.

b) Milyen beszédhelyzetekben használhatjuk a fenti közmondásokat? Meséljétek el röviden egy történetet, amely veletek esett meg, és illik rá valamelyik közmondás!

.....

.....

.....

.....

TARTALOMJEGYZÉK

1. Tanulj tanulni!	4	Szövegszerkesztés	
2. Év eleji ismétlés	6	26. A leírás	50
Kommunikáció		27. Az elbeszélés	52
3. A jelek világa	8	28. A párbeszéd	54
4. A kommunikáció fogalma, tényezői	10	29. A levél	55
5. A kommunikáció nem nyelvi jelei	12	30. Összefoglalás	57
6. A kommunikációs kapcsolat	14	A szavak szerkezete	
7. A beszélgetés	16	31. Az egyszerű és az összetett szavak	58
8. Összefoglalás	18	32. A szótó és a toldalékok	60
Hangok és betűk		33. A képző, a jel és a rag	62
9. Az ábécé	20	34. Összefoglalás	64
10. A betűrend	22	Állandósult szókapcsolatok	
11. Az elválasztás	23	35. Szólások	66
12. A hangképzés	24	36. Szóláshasonlatok	68
13. A magánhangzók csoportosítása	26	37. Közmondások	69
<i>Magánhangzótörvények</i>		38. Összefoglalás	71
14. A szavak hangrendje	28	Hangalak és jelentés	
15. Az illeszkedés	30	39. Egyjelentésű szavak	72
<i>Mássalhangzótörvények</i>		40. Többjelentésű szavak	73
16. A részleges hasonulás	32	41. Azonos alakú szavak	74
17. Az írásban jelöletlen teljes hasonulás, az összeolvadás, a rövidülés, a kiesés	33	42. Rokon értelmű szavak	76
18. Az írásban jelölt teljes hasonulás	34	43. Ellentétes jelentésű és hasonló alakú szavak	78
19. Összefoglalás	36	44. Hangutánzó és hangulatfestő szavak	79
Helyesírási alapelvek		45. Beszélt nyelvi metaforák	81
20. Helyesírásunk rendszere	38	46. Összefoglalás	82
21. A kiejtés elve	40	47. Év végi összefoglalás	84
22. A szóelemzés elve	42		
23. A hagyomány elve	44		
24. Az egyszerűsítés elve	46		
25. Összefoglalás	47		

Kiadja a Mozaik Kiadó • 6723 Szeged, Debreceni u. 3/B., Telefon: (62) 470-101, Fax: (62) 554-666
E-mail: kiado@mozaik.info.hu • Honlap: www.mozaik.info.hu

Felelős kiadó: Török Zoltán • Grafikus: Deák Ferenc

Készült a Dürer Nyomda Kft.-ben, Gyulán • Felelős vezető: Kovács János

Terjedelem: 7,87 (A/5) ív • Tömeg: 181 g • 2013. február • Raktári szám: MS-2363U